

I krokodili plaču

Kad je u filmu *Lov na zeleni dijamant* (1984.) u završnoj sceni obračuna jedan od negativaca zaprijetio glavnomu ženskom liku spisateljici Joan Wilder (koju glumi Ketleen Turner) naginjući je nad bazen s krokodilima riječima: „Krokodili plaču dok jedu svoje žrtve. Zacijelo si čula za njihove suze. Ali jesi li ih vidjela?“, rijetkima je palo na pamet da u njima potraže motivaciju nastanka frazema *krokodilske suze*.

Frazem *krokodilske suze* utemeljen je na drevnoj legendi prema kojoj te krvoločne životinje ridaju kako bi namamile plijen ili plaču za svojim žrtvama dok ih proždiru. Iako krokodili imaju suzne žlijezde, što znači da mogu proizvoditi suze, jesmo li sigurni da mogu i plakati? Neki suvremeni izvori koji se pozivaju na zoološka istraživanja tvrde da su suze koje krokodil ispušta tijekom ubijanja žrtve rezultat njegova načina ishrane. Naime, krokodili riču, sikću i skviče dok se bacaju u borbi sa žrtvom te pritom ispuhuju veliku količinu zraka, što dovodi do pražnjenja suznih žlijezda, a suze im pritom navodno pomažu u probavljanju hrane jer se u velikim količinama slijevaju u usta i grlo te omekšavaju svaki krokodilov zalogaj. Milan Šipka u svojoj knjizi *Zašto se kaže?* (2009.) objašnjava da su suzne žlijezde i žlijezde slinovnice kod krokodila u

tijesnoj svezi, pa kad proždire žrtvu, on refleksno suzi, tj. pušta krupne suze. Sa sigurnošću možemo reći samo jedno – tekućina koja se stvara u njihovim očima pročišćuje oči, podmazuje kapke i sprječava razmnožavanje bakterija. Moramo imati na umu i to da se suze mogu vidjeti samo kad krokodil iziđe na kopno i ostane duže na suhome.

Međutim, slika životinje suznih očiju, i to bezosjećajne, okrutne i krvoločne životinje koja „plače“ nad svojim plijenom, toliko je bila dojmpljiva da je dovela do stvaranja frazema. Krokodilske suze razlikuju se od ljudskih jer nisu izraz nikakve tuge, žaljenja ili kajanja. Kako to krokodilsko „plakanje“ nema



Prestani plakati, znam da to nisu prave suze...

nikakvu emocionalnu podlogu, doživljava se kao lažno te se frazem *krokodilske suze* najčešće povezuje s neiskrenim javnim prikazivanjem osjećaja, a *rone* ih ili *liju* ljudi koji se pretvaraju da suosjećaju s tuđom nesrećom koju zapravo potajno priželjkuju ili javno oplakuju žrtvu svojega nasilja.

Legendu o krokodilskim suzama prvi je zapisao u svojevrstnoj preteči enciklopedije Bartholomaeus Anglicus u 13. stoljeću (*De proprietatibus rerum*), a u 14. stoljeću Konrad von Megenberga (*Buch der Natur*). Proširila se Europom u razdoblju humanizma popularnom i vrlo utjecajnom Erazmovom zbirkom izreka te je poslije zabilježena i u Lutherovim djelima. Danas nas stoga ne čudi proširenost imeničkoga frazema *krokodilske suze* ili glagolskoga frazema *roniti* (*liti*, *prolijevati*) *krokodilske suze*, o čemu svjedoči poznata germanistica i frazeologinja Elisabeth Piirainen u knjizi *Widespread Idioms in Europe and Beyond – Toward a Lexicon of Common Figurative Units* (2012.) koja ga je zabilježila u čak četrdesetak europskih jezika (eng. *to weep/shed crocodile tears*, *Krokodilstränen weinen/vergießen*, franc. *verser des larmes de crocodile*, tal. *versare lacrime di cocodrillo*, rus. (луть/проливать) крокодиловы слезы, polj. *ronić krokodyla łzy*, slov. *točiti/pretakati krokodilje solze*, grč. *χύνω κροκοδειλία δάκρυα*, mađ. *krokodilkönnyeket hullat/ejt*, tur. *timsah gözyaşları dökmek*...). Zanimljivo je da su u nekim europskim jezicima lažne suze konjske (ferski) ili vučje (gornjolužičkosrpski). Frazem *krokodilske suze* pojavljuje se i izvan Europe (Egipat, Tajland, Kina), dok je u japanskome i korejskome jeziku zabilježen bez zoonimne sastavnice (dosl. 'prazne suze'; 'iscijediti suze') te ne možemo govoriti o istoj motivaciji i pozadinskoj slici tih frazema.

Iako u hrvatskome jeziku kao i u svim ostalim europskim jezicima frazem *krokodilske suze* označuje 'neiskreno (lažno, dvolično) suosjećanje', najnovija su frazeološka istraživanja posvjedočila da se kod mlađih govornika hrvatskoga jezika razvilo novo značenje 'obilno plakanje' ili 'obilan plač'.

Novo značenje polako potiskuje staro upravo zbog nepoznavanja motivacije nastanka navedenoga frazema, a prvi je put zabilježeno u *Školskom rječniku hrvatskoga jezika* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i *Školske knjige* (2012.). Isprva je to značenje bilo prisutno samo u razgovornome stilu, a zatim se proširio i u slobodnije forme publicističkoga stila, npr.:

Suarez lio krokodilske suze nakon prokockanih 3 : 0; Darovao joj drvo u dvorištu, a Keira ronila krokodilske suze; Krokodilske suze radosnice zbog rođendanskog iznenađenja; Gerrarda je na krokodilske suze natjerala jedna utakmica u kojoj su dali sve od sebe da pobijede.

.....
Frazem *krokodilske suze* utemeljen je na drevnoj legendi prema kojoj te krvoločne životinje plaču za svojim žrtvama dok ih proždiru.
.....